

5. A talaj

Határunk felszínénél kialakulásáról már szoltunk a felszíni részben. Az egész határ általában homok. Különbőség az egyik-másik határrész között annyiban mutatkozik, hogy egyes részeken a löss kisebb vagy nagyobb mértékben keveredett a homokkal. Ez a keveredés a határ nyugati részén a legkisebb, ezért ez a határrész a leglagább homoktalajú terület. Északi és déli mezónk homokja már több löszet tartalmaz, így középkötött homoktalainak mondhatjuk. Határunk keleti része alacsony fekvésű félkötött homok. Határunk északkeleti része, melyen egyetlen patakunk folyik keresztül berkes terület, rétság, jellegzetesen szaggatja meg a berekfa.

Összefoglalva a lakóhely természetföldrajzát azt állapíthatjuk meg, hogy lakóhelyünk felszíne jellegzetes duvántuli hullámos alakulást mutat. Felszínének alakulása nem gátolja a mezogazdasági munkák végzését, s a közlekedésben sem okoz nehézséget. Éghajlata, növényzete, talaja szorosankiegészítik egymást. A kelendő mennyiségű évi csapadék eloszlása, középminőségű talaja, jó közepes mennyiségű termést biztosít.

III. A lakóhely története

Hogy a községet ki vagy kik alapították és mikor, arról nem maradt feljegyzés. De, hogy nagyon régi település azt abból láthatjuk, hogy Csánki Dezső doktor "Magyarország vármegyéi és városai" c. munkájában a következőket írja.

IV. László király 1283-ban egy közeli majorsággal együtt a Wéssey család őseinek adományozta. Ugyanezt találjuk Szeghalmi Gyula "duvántuli vármegyéék" c., 1939-ben megjelent munkájában is. Ezek szerint tehát Vése már falu volt a XIII. sz.-ban, így a község még régebbi eredetű. Akkori nagyságáról nincsenek adataink, de a 14. század elején 1232-37 évi pápai tizedjegysék szerint már egyházas hely, sőt plébániája is volt. Ebből arra következtethetünk, hogy az akkori településekhez viszonyítva nem tartozhatott a legkisebbel közé. Temploma is volt. 1477-ben Wéssey Miklós a földesura. Neki Vésén és a hozzá tartozó Csokma pusztán kívül, mely a mostani Csokmadüllő helyén feküdt még Fazekadencsnek és Alsótikosnak is földesura. Birtokaiból Vését és Csokmapusztát a Debréteieknek és Mártoniaknak kötötte le. 1550-ben Dawithy György és Hádassy Ferenc, 1583-1599-ben Wéssey Józsa volt az ura Merke pusztával együtt. Ővé volt Szökedencs is, melyet Horváth Sándorral együtt uraltak. 1626-27-ben Bakó Farkas volt Vésé ura. Előfordul az 1660. évi dézsmaváltság-jegyzékben. 1726-33-ban Wéssey Istváné, aki ugyanakkor Szökedencs ura is volt. 1767-ben Wéssey Ferencé, 1776-ban Ferencé, Istváné, és János özvegyéé volt. A felszabadulás előtti időkben Wéssey Lajosnak, Wéssey Irmának, férjezetts Desseffy Istvánnának, Gróf Battyányi Pálnének /Martha/ és Gróf Festetics Pálnének /Merke/ volt itt nagyobb birtokuk.

A reformáció korában a Wéssey család felvette az evangélikus hitet. Ugyanekkor a falu lakossága is evangélikussá lett. Mivel 1526 aug. 29-én bekövetkezett mohácsi vész utáni időkben a törökkel vívott háborúskodásban a falu elpusztult, majd újjáépült, lakossága nagyon megcsappant. Ekkor a Wéssey család a vasmegyeri vend evangélikusok közül sokat telepített a községbe, s velük az evangélikus lakosság száma erősen meggyarapodott. Vend származásnak a községben nagyon is elterjedt Lepesa, Lébár, Bertók /?/ családok. Neveik bizonyítják ezt. Az evangélikus földesur egyházának patronusa hitsorsosainak vallásos életét szíven hordozta. Előinté a földesur portáján tartották a hívek istentiszteleteiket, melyeken a vendekre való tekintettel vend nyelven is énekeltek és imádkoztak. A földesur gondoskodott lelkészekről és tanítókról is, és mindenben igyekezett őket

támogatni. Ennek tulajdonítható, hogy míg az ellenreformáció fenyegetései és erőszakoskodásai során a szomszédos falvak: Tapsony, Tikos, Hollád, Szenyér lakossága, mely a reformáció idejében mind protestánsná lett, ismét visszatértek a r.kat. egyházhoz, addig a vései lutheránusok szilárdan megmaradtak hitükben. Hogy az első időkben kik voltak itt a tanítók, azt nem tudjuk megállapítani, de azt tudjuk, hogy az üldözés vihára a vései evangélikusokra is rázúdult, megtépázta őket. De a hívek kiállták a tűspróbát. Mikor már lelkeszt nem tarthattak, akkor tanítókat alkalmaztak. Így III. Károly és Mária Terézia uralkodása alatt is. Tanítójuk ekkor Dubovay, majd 1750-ben Paksi. A türelmi parancs hatása alatt aztán Vése mint evangélikus falu és életre kelt. Már 1786-ban lelkeszt választott magának Körmenyi György személyében, akinek vezetése alatt megindultak az építkezések. 1787-ben téglából felépítik templomukat, majd utána a paplakot fából, a fából az iskolát is. 1844-ben újraépül az iskolaház és a paplak. A hívek száma erősen megnövekedett így kicsinek bizonyult a régi, ezért 1872-ben újraépítették. Ebben a formájában van ma is. Ebben az időben Herváth Sándor országos hírnök szónok volt a gyülekezet lelkesze, akit országgyűlési képviselőnek is megválasztottak. Utóbb kövágóúri, majd budapesti lelkesz lett. A templom építésekor a vései Wéssey család, a niklai Berzsenyi, majda Tulmon, kiknek Niklán, Sürnyén, Vrácsikon voltak birtokaik és a Bárány család /sürnyei birtokok/ nagyobb összegekkel segítették az építkezést. A felügyelői székben ekkor Wéssey Antal ült.

Már három évtizeddel előbb, mint láttuk 1844-ben paplakot, iskolát és tanítólakot szilárd anyagból /tégla, cserép tetővel/ épített a gyülekezet. Ezek kiegészítésül az 1878. évben Wéssey Mihály felügyelőisége alatt két tantermes iskolát építettek. Ekkor a régi iskolaépületet tanítólakásnak engedték át. Ennek a régi épületnek a déli része volt az iskolaterem, északi része az előbbivel egybeépülve a tanítólakás. 1927-ben a lakásrészt lebontották, új, különálló tanítólakot építettek, a volt iskolatermet pedig istálló és pajtává alakították, mely a tanítólakás melléképületként szerepel a mai napig.

A török időkig Vése nem a mai helyén feküdt, hanem a felszabadulásig használt temető helyén. Szájhagyomány szerint templom is állt ott. Az akkori falu vizellátását az ugyancsak ott épült óriási méretű kut biztosította. A török a falut felperzselt, templomával együtt teljesen elpusztult. Az öregek úgy mesélik, hogy a tűzvészben a toronyból lehullott harangokat az előbb említett hatalmas kutba dobálták a törökök. A kut ma már teljesen eltűnt, anéphit szerint, ha fel tudnák deríteni, a harangokat is meg lehetne találni. A falu pusztulása után a lakosság a mai Petőfi utca mögött folydogáló erecske környékére húzódott, mely ekkor még nem volt árka szorítva, hanem a völgy rétségén szabadon terjengett, így hatalmas nádasterület kísérte. Az a hatalmas erdőterület, mely a mai napig is a községtől délre néhány kilométerre kezdődik és kisebb nagyobb megszakításokkal egészen a Dráváig húzódik, abban az időben a mai falu közepéig ért és közvetlen kapcsolatban volt az említett nádasterülettel. A nádas jó buvóhelyül szolgált a fosztogató, portyázó török csapatok elől. Ha pedig innét is menekülniök kellett, a nádason keresztül észrevétlenül érhatték el a hatalmas erdőséget, melyben végleg nyomuk veszett.

A régi falu elpusztulása után nem építettek mindjárt új lakóházakat, hanem a megfogyatkozott lakosság a nádas szélén húzódó dombhátra, a mai Petőfi utca elejére, valamint a mai falu központját képező területre építette sárkunyhóit. Ez lett később az új falu magja. Innen terült aztán a békésebb időkben a falu a mai Rákóczi utca irányába, majd később, az erdőirtások következtében a Petőfi utca is kiépülhetett Marton felé. Az elmúlt századokban a települést

